

GIS TEXNOLOGIYASI YORDAMIDA KARTANING GEOGRAFIK ASOSINI TUZISH, UNI TAHRIR QILISH

Abduqodirova Muharramxon Arabboyevna

Farg‘ona politexnika instituti

“Geodeziya, kartografiya va kadastr” kafedrası assistenti

E-mail: muharramabdukaydrova@gmail.com

Mirzakarimova Gulshanoy Mirzaraxmat qizi

Farg‘ona politexnika instituti

“Geodeziya, kartografiya va kadastr” kafedrası assistenti

E-mail: gulshanoy081286@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada GIS texnologiyasi yordamida kartalarni geografik asosini tuzish bo‘yicha bo‘yicha boshlang‘ich ma‘lumotlar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: GIS, karta, raqamlash, rastr, generalizatsiya, taxrir, gidrografiya.

Abstract: This article provides basic information on how to create a geographic basis for maps using GIS technology.

Keywords: GIS, map, numbering, raster, generalization, editing, hydrography.

GIS texnologiyasidan foydalanishda operator birinchi navbatda monitor ekranida hosil qilingan va ko‘rish imkoni bo‘lgan skanirlangan tasvirni oladi, ya‘ni raqamlanishi kerak bo‘lgan kartografik ma‘lumotlarni. Raqamlash — rastri tasvirni vektorli ko‘rinishga o‘tkazish va u orqali raqamli kartalar tuzish, mavzuli kartalar qatlamlarini yaratish, demakdir. Bunday holda kartografik generalizatsiya ishlari digitalizatsiya (mexanik raqamlash) jarayoni bilan birga olib boriladi. [1-3]

Kartalar tuzishning GIS texnologiyasi nafaqat mavzuli kartalar qatlamini yaratish, balki ularni tahrir qilishni ham ko‘zda tutgan. Qatlamlarni sodda qilib tushuntiradigan bo‘lsak — ular oq shaffof varaqlar to‘plami shaklida bo‘lib, har

birida geografik asos ob`ektlari (gidrografiya, aholi punktlari, ma`muriy chegaralar, yo`llar va boshqalar) alohida-alohida tasvirlanadi, bundan tashqari, kartaning maxsus mazmuni elementlari ham ifodalanilishi mumkin. Bir-birining ustiga joylashgan bunday shaffof varaqlar kartografik tasvirni hosil qiladi.

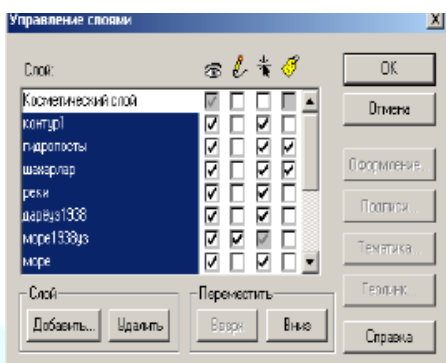
Qatlamlarni raqamlash ba`zi xususiyatlarga ega. Kartaning mazmunli elementlarini raqamlashda, har bir element ichidagi nim qatlamlarni farqlash zarur, ya`ni:

- yuza (maydon ko`rinishdagi ob`ektlar);
- yoy (yoy ko`rinishdagi ob`ektlar);
- nuqta (nuqtaviy ob`ektlar).

Masalan: gidrografiya elementlarida yuza - ko`llar, suv omborlari; yoy - daryolar; nuqta - mineral suv va shunga o`xshash boshqa ob`ektlar. SHunday qilib, bir emas balki 3 ta raqamli gidrologik qatlam - gidroyuza, gidroyoy, gidronuqta (har bir muayyan holatda bittadan to o`ntagacha) yaratish mumkin. MapInfo shunday har bir qatlamda bir necha turdagi ob`ektlarni (jumladan matnni ham) saqlashi mumkin.[1-5]

MapInfo GISida raqamlash ishlari uchun quyidagi standart qurollar orqali olib boriladi. Qatlamlar va elementlarni boshqarish uchun "Amallar" panelining

"Qatlamlarni boshqarish" "Upravlenie sloями" dialogidan foydalaniladi (1-rasm).

1-rasm

Qatlamlarni boshqarish dialogini "Karta" deb ataluvchi bosh menyudan ham ishga tushirsa bo`ladi (1-rasm).

Qatlam ob`ektlariga matn va yozuvlar

joylashtirish;

Qatlam ob`ektlarining tarmoqlariga bog`lanish;

Qatlamining nomi qarshisidaga katakchada bayroqchanning bor yoki yo`qligi, ushbu qatlam bilan ishni bajarish imkoni bor yoki yo`qligini bildiradi.

"Karta" oynasining hammasi kosmetik qatlamga ega. Kosmetik qatlamni toza shaffof qog`oz, deb tasavvur qilish mumkin. Har bir yangi qatlam geografik

ob`ektlarning biror bir tematik mazmunini qamrab oladi. Kosmetik qatlam barcha qatlamlar ustida yotadigan qatlamdir. U raqamlash, loyihalash va boshqa maqsadlarda ishlatiladi. Unga yozuvlar, kartalar nomi, turli ko`rinishdagi grafik ob`ektlar joylashtiriladi.

Uni o`chirish, boshqa qatlamlarga nisbatan o`rnini o`zgartirish mumkin emas. Kosmetik qatlam uchun shtrixovka va chiziqlar tipini, simvollar va shtrixlarni "Sozlash" "Nastroyka" menyusi va "Ko`rinish" "Stil" komandalari yordamida tanlanadi. [1-6]

Kosmetik qatlamning tarkibi oynadagi tasvirning o`lchamiga qarab o`zgaradi. Belgilardan tashqari kosmetik qatlamda joylashgan barcha ob`ektlar, matnlar o`lchamlari, oyna masshtabiga bog`liq — uning masshtabi o`zgarsa, ob`ekt va matnlarning ko`rinishi kattalashadi yoki kichkarayadi. Bunday ko`rinishni tanlashda "Aylantirish chizg`ichi" "Lineyka prokrutki" tugmasidan foydalangan ma`qul.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati

1. M.Nabiyev, "Kartalarni tuzishda GAT texnologiyalaridan foydalanish" – Buxoro 2014.
2. Abdukadirova M. A., qizi Mirzakarimova G. M. The use of Geo Information System in the Establishment of Land Balance //Middle European Scientific Bulletin. – 2021. – T. 18. – С. 441-445.
3. Хакимова К. Р., Абдукадилова М. А., Абдухалилов Б. К. РАЗРАБОТКА ТЕМАТИЧЕСКИХ СЛОЕВ НА ОСНОВЕ СОВРЕМЕННЫХ ГИС-ПРОГРАММ КАРТ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО АТЛАСА //Актуальная наука. – 2019. – №. 11. – С. 39-43.
4. Arabboyevna A. M. et al. In orthophotoplane technology photomod mosaic module //International Journal Of Discourse On Innovation, Integration And Education. – 2020. – T. 1. – №. 4. – С. 93-97.
5. Abdukadirova M. A. The Role Of Builder And Building In The Development Of The Country Is Invaluable //The American Journal of Interdisciplinary Innovations Research. – 2021. – T. 3. – №. 05. – С. 81-84.
6. Arabboyevna A. M. et al. In orthophotoplane technology photomod mosaic module //International Journal Of Discourse On Innovation, Integration And Education. – 2020. – T. 1. – №. 4. – С. 93-97.